

UZASADNIENIE

M. Z. (1) wystąpiła przeciwko (...) Zakładowi (...) na (...) S.A. z powództwem o zapłatę przez pozwanego na rzecz (...) Bank S.A. kwoty 123.600 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia 20 stycznia 2017 roku.

W uzasadnieniu pozwu powódka oświadczyła, że jej mąż P. Z. (1) zmarł w dniu 9 grudnia 2016 roku. Powódka i jej mąż wspólnie zaciągnęli kredyt w (...) Bank S.A., do spłaty pozostała część kredytu wskazana w pozwie, a mąż powódki przystąpił do ubezpieczenia na życie dla kredytobiorców wyżej wskazanego banku oferowanego przez pozwanego zakład ubezpieczeń, co wedle powódki ma czynić zasadnym powództwo wytoczone przez nią w sprawie niniejszej.

(pozew k. 3-7, pismo procesowe powódki k. 32)

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wystąpiła o oddalenie powództwa.

(odpowiedź na pozew k. 41-44)

W dalszym piśmie procesowym datowanym na 18 stycznia 2019 roku powódka zmieniła powództwo w ten sposób, że zażądała zapłaty na rzecz Banku (...) S.A. kwoty 132.109,13 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie.

(pismo procesowe powódki k. 102-103)

Odpis wyżej przywołanego pisma procesowego doręczono stronie pozwanej, która na rozprawie w dniu 26 lutego 2019 roku wystąpiła o oddalenie powództwa w całości, przy czym strona pozwana zaprzeczyła zasadzie swojej odpowiedzialności za zapłatę sumy pieniężnej opisanej w pismach procesowych powódki, natomiast przyznała wysokość zadłużenia powódki i jej męża z tytułu spłaty kredytu.

(protokół elektroniczny rozprawy z dnia 26 lutego 2019 roku - 4-5 minuta, 16-18 minuta)

Bank (...) S.A. mimo zawiadomienia go o terminie rozprawy oraz o możliwości przystąpienia do udziału w sprawie po stronie pozwanej nie wystąpił z interwencją uboczną i nie złożył żadnego pisma procesowego w niniejszej sprawie.

(potwierdzenie doręczenia k. 127, protokół rozprawy k. 129)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 29 kwietnia 2011 roku małżonkowie P. i M. Z. (1) zawarli z Bankiem (...) S.A. umowę kredytu hipotecznego na kwotę 300.000 zł – na cele mieszkaniowe.

(okoliczność niesporna, kopia umowy kredytu k. 33-37)

W dniu 29 kwietnia 2011 roku P. Z. (1) podpisał deklarację przystąpienia do grupowego ubezpieczenia na życie w ramach umowy zawartej między ubezpieczającym (...) Bank S.A. a pozwanym zakładem (...) na (...) S.A. – w deklaracji tej jako uposażonego wskazano wyżej wymieniony bank.

(okoliczność niesporna, kopia deklaracji przystąpienia do ubezpieczenia k. 18 i 45, tekst ogólnych warunków ubezpieczenia k. 13-14, k. 46-48)

Składkę na wyżej opisane ubezpieczenie Bank (...) S.A. pobierał od męża powódki przy każdej wpłacanej racie spłaty kredytu.

(okoliczność niesporna, wyjaśnienia powódki – protokół rozprawy k. 99)

P. Z. (1) był do chwili swojej śmierci mężem powódki – zmarł w dniu 9 grudnia 2016 roku.

(okoliczności niesporne, kopia odpisu aktu zgonu k. 17)

Prawomocnym postanowieniem z dnia 16 maja 2017 roku wydanym w sprawie o sygn. akt I Ns 143/17 Sąd Rejonowy w Skierniewicach stwierdził, że spadek po P. Z. (1) nabyła żona M. Z. (1) oraz córka M. Z. (2) po 1/2 części.

(odpis postanowienia k. 28)

M. Z. (1) zgłosiła do pozwanego zakładu ubezpieczeń zgon P. Z. (1) jako okoliczność uzasadniającą wypłatę świadczenia z tytułu wyżej opisanego ubezpieczenia na życie. Pozwany zakład ubezpieczeń odmówił wypłaty świadczenia – wskazując na to, że przyczyną zgonu ubezpieczonego była choroba istniejąca jeszcze przed początkiem okresu odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń.

(kopia zgłoszenia k. 54, pismo pozwanego k. 10)

Wnioski dowodowe stron zmierzające do ustalenia szczegółowych okoliczności przystąpienia przez męża powódki do ubezpieczenia na życie (wniosek powódki o jej przesłuchanie w charakterze strony, wniosek powódki o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka K. R. – punkt 4 pozwu, wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka A. R. – protokół rozprawy k. 99), jak również zmierzające do wykazania przyczyny medycznej zgonu męża powódki P. Z. (2) (wnioski stron o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego kardiologa, wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii lekarza internisty, wniosek strony pozwanej o zwrócenie się o dokumentację medyczną do (...) Sp. z o.o. k. 115) podlegały oddaleniu (postanowienia k. 99, 130) – z uwagi na przyjęcie przez Sąd orzekający w niniejszej sprawie braku legitymacji procesowej czynnej po stronie powódki do wystąpienia z żądaniem opisanym w pozwie i dalszych pismach procesowych powódki.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Stosownie do treści art. 805 § 1 k.c. stronami umowy ubezpieczenia i stosunku prawnego wynikającej z jej zawarcia są ubezpieczający oraz ubezpieczyciel (zakład ubezpieczeń). Zgodnie z treścią art. 808 § 1 k.c. ubezpieczający może zawrzeć umowę ubezpieczenia na cudzy rachunek, przy czym ubezpieczony może nie być imiennie wskazany w samej umowie – uprawnienia ubezpieczonego w takiej sytuacji określa art. 808 § 3 k.c. Na tego rodzaju konstrukcji prawnej opierają się umowy tzw. grupowego ubezpieczenia, w szczególności na życie. Przystąpienie ubezpieczonego do takiej umowy ubezpieczenia następuje przez złożenie deklaracji w tej kwestii. Z uwagi na treść art. 831 §1 i §1¹ k.c. w tym ostatnim przypadku, tj. w razie zawarcia przez ubezpieczającego na cudzy rachunek umowy ubezpieczenia osobowego (w szczególności na życie), ubezpieczający za uprzednią zgodą ubezpieczonego może wskazać jedną lub więcej osób uprawnionych do otrzymania sumy ubezpieczenia w razie śmierci osoby ubezpieczonej – tzw. wskazanie uposażonego. Suma ubezpieczenia przypadająca takiemu uposażonemu w przypadku śmierci osoby ubezpieczonej nie należy do spadku po ubezpieczonym (art. 831 § 3 k.c.), natomiast jeżeli w chwili śmierci ubezpieczonego nie ma osoby uposażonej suma ubezpieczenia przypada najbliższej rodzinie ubezpieczonego w kolejności ustalonej w ogólnych warunkach ubezpieczenia (art. 832 § 2 k.c.).

Podkreślić należy, że o ile ogólna konstrukcja prawna umowy ubezpieczenia zawartej na cudzy rachunek (tj. zawartej przez ubezpieczającego i zakład ubezpieczeń na rachunek jednego lub wielu ubezpieczonych) odpowiada konstrukcji umowy obligacyjnej zawartej na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.), to jednak przepisy art. 808 i 831 k.c. stanowią w tym zakresie przepisy szczególne (lex specialis) w stosunku do art. 393 k.c. Przede wszystkim zaś należy podkreślić to, że wzajemnymi wierzycielami i dłużnikami ze stosunku ubezpieczenia (tj. stronami tego stosunku obligacyjnego) pozostają w takiej sytuacji ubezpieczający i zakład ubezpieczeń (ubezpieczyciel), natomiast ubezpieczony jest osobą trzecią w określonych przypadkach uprawnioną do żądania spełnienia świadczenia od zakładu ubezpieczeń – przy czym w przypadku ubezpieczenia osobowego i śmierci osoby ubezpieczonej uprawnienie takie przysługuje tzw. uposażonemu (tj. osobie wskazanej w trybie art. 831 § 1 k.c. lub art. 832 § 2 k.c.), który także nie staje się przez to stroną stosunku ubezpieczenia (tj. wierzycielem lub dłużnikiem).

W niniejszej sprawie niesporne między stronami procesu jest to, że mąż powódki P. Z. (1) w związku z zaciągnięciem wraz z powódką umowy kredytu w (...) Bank S.A. przystąpił do grupowego ubezpieczenia na życie w ramach umowy zawartej przez ten bank jako ubezpieczającego (działającego na rachunek osób trzecich – kredytobiorców) z ubezpieczycielem, tj. (...) na (...) S.A., a przy tym jako uposażonego w razie śmierci męża powódki wskazano Bank (...) S.A. Zastosowanie w niniejszej sprawie znajdują zatem wyżej przywołane przepisy art. 808, 831 i 832 k.c. Z chwilą śmierci męża powódki z uwagi na treść wyżej przywołanej deklaracji P. Z. (1) o przystąpieniu do ubezpieczenia oraz z uwagi na brzmienie art. 831 k.c. jedynym podmiotem uprawnionym do uzyskania świadczenia ubezpieczeniowego związanego ze śmiercią męża powódki stał się wyżej wskazany bank, co zresztą pozostawało niesporne między stronami niniejszego postępowania.

Powódka mimo to utrzymywała konsekwentnie, że posiada uprawnienie (legitymację procesową) do żądania zapłaty przez pozwanego określonej w pozwie i późniejszym piśmie procesowym sumy pieniężnej (świadczenia ubezpieczeniowego) na rzecz Banku (...) S.A. jako uposażonego z wyżej przywołanej umowy, przy czym powoływała się w tym zakresie na treść art. 393 § 1 k.c. oraz na to, że jest wierzycielem w ramach stosunku obligacyjnego, którego przedmiotem jest spełnienie przez dłużnika (tj. pozwany zakład ubezpieczeń) świadczenia ubezpieczeniowego na rzecz uposażonego (tj. Banku (...) S.A.).

Wyżej przywołana argumentacja powódki nie znajduje jednak podstaw prawnych i nie może zostać zaakceptowana. Po pierwsze, jak już wyżej wskazano, w ramach omawianego tutaj stosunku prawnego wynikającego z umowy ubezpieczenia na życie, do której przystąpił mąż powódki, powódka nie jest i nigdy nie była wierzycielem (statusu takiego nie posiadał także mąż powódki). Wierzycielem w odniesieniu do ciążącego na zakładzie ubezpieczeń (w razie zajścia zdarzenia ubezpieczeniowego) obowiązku spełnienia świadczenia od początku był i pozostaje nadal Bank (...) S.A. tj. ubezpieczający (strona umowy ubezpieczenia). Mąż powódki w ramach omawianego tutaj stosunku prawnego był ubezpieczonym, tj. osobą na rachunek (na rzecz) której zawarto umowę ubezpieczenia – z mocy art. 808 § 3 k.c. uprawnioną do żądania należnego świadczenia bezpośrednio od dłużnika (tj. od ubezpieczyciela). W razie śmierci ubezpieczonego, tj. męża powódki, jedynym podmiotem uprawnionym do żądania spełnienia świadczenia przez zakład ubezpieczeń stawał się uposażony, tj. Bank (...) S.A., co wynika z treści art. 831 § 1 k.c. i ogólnych warunków ubezpieczenia. Nie ma zatem żadnych podstaw do tego, aby twierdzić, że to powódka w jakimkolwiek momencie stała się wierzycielem w ramach omawianego tutaj stosunku prawnego. Jeszcze raz podkreślić należy, że to nie powódka zawarła umowę ubezpieczenia, do której przystąpił jej mąż, a zatem nie może ona zasadnie twierdzić, że zawarła umowę na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.) i z tego tytułu ma prawo – jako wierzyciel – żądać spełnienia świadczenia przez dłużnika (zakład ubezpieczeń) na rzecz uprawnionej osoby trzeciej (tj. wyżej wskazanego banku). (...) Bank (...) S.A. jako ubezpieczający i zarazem uposażony jest uprawniony do żądania zapłaty na swoją rzecz sumy ubezpieczenia w niniejszej sprawie, po wykazaniu, że zaszło zdarzenie przewidziane umową ubezpieczenia.

Dodatkowo stwierdzić należy, że z uwagi na jednoznaczne brzmienie art. 831 § 3 k.c. i art. 832 § 2 k.c. uprawnienie do otrzymania sumy ubezpieczenia z ubezpieczenia na życie po śmierci ubezpieczonego nie wchodzi w skład spadku po ubezpieczonym, a zatem okoliczność, iż powódka jest jednym z dwóch spadkobierców P. Z. (1), nie czyni jej legitymowaną czynnie do wystąpienia z powództwem sformułowanym tak, jak w niniejszej sprawie.

W omawianych powyżej kwestiach Sąd rozpoznający niniejszą sprawę w pełni podziela i uznaje za zasadne wywody zawarte w uzasadnieniu wyroku SA w Lublinie z dnia 7 października 2014 r. (sygn. I ACa 281/14), wydanym w sprawie, w której stan faktyczny był analogiczny do tego ustalonego niesporne w sprawie niniejszej – w uzasadnieniu tym wskazuje się ponadto, że następcy prawnemu zmarłego ubezpieczonego przysługuje wyłącznie legitymacja do wystąpienia z powództwem o ustalenie (art. 189 k.p.c.), że doszło do wypadku ubezpieczeniowego, z którym wiąże się obowiązek spełnienia świadczenia przez ubezpieczyciela na rzecz podmiotu uposażonego.

Podkreślić należy także i to, że wyroki Sądu Najwyższego przywoływane w argumentacji powódki (tj. wyrok z dnia 21 czerwca 2002 r., V CKN 1069/00, OSNC 2003 nr 11, poz. 149 oraz wyrok z dnia 14 października 2015 r., V CSK 40/15) dotyczyły zasadniczo odmiennych stanów faktycznych niż ten ustalony w sprawie niniejszej, gdyż nie był przedmiotem orzekania w tych dwóch sprawach stosunek prawny wynikający z przystąpienia ubezpieczonego do tzw. grupowej

umowy ubezpieczenia na życie lecz stosunek prawny powstały na skutek zawarcia umowy ubezpieczenia zaopatrzenia dzieci, tj. umowy, którą jedno z rodziców wówczas małoletniego dziecka zawierało jako ubezpieczający z zakładem ubezpieczenia. W tego rodzaju umowach, rzecz jasna, ubezpieczającym jest rodzic dziecka i z tego tytułu jest on także wierzycielem w ramach stosunku ubezpieczenia, co daje mu uprawnienie do żądania spełnienia świadczenia ubezpieczeniowego na rzecz ubezpieczonego dziecka. Jest to jednak sytuacja prawna zasadniczo odmienna od tej, jaką ustalono i opisano powyżej, tj. od sytuacji prawnej małżonka zmarłego ubezpieczonego, a zatem małżonka osoby, która przystąpiła do grupowego ubezpieczenia na życie i następnie zmarła. Jak już wyżej wskazano, małżonek takiej osoby z pewnością nie jest wierzycielem w ramach stosunku ubezpieczenia – co więcej, w istocie w ramach takiego stosunku, o ile małżonek ubezpieczonego nie jest zarazem osobą uposażoną w rozumieniu wyżej przywołanych przepisów prawa, to nie posiada jakichkolwiek uprawnień, w szczególności do żądania do spełnienia (na swoją lub cudzą rzecz) jakichkolwiek świadczeń. Dodać należy, że w przywołanym przez powódkę wyroku SA w Katowicach w sprawie o sygn. I ACa 45/17 wprawdzie powołano się na wyżej wskazane wyroki SN w kontekście sytuacji prawnej małżonka zmarłej osoby ubezpieczonej w ubezpieczeniu na życie, jednakże bez sformułowania jakiejkolwiek argumentacji, z której wynikałoby dlaczego małżonek takiej osoby miałby mieć status wierzyciela w ramach stosunku ubezpieczenia (w sytuacji, gdy wierzycielem nie był sam ubezpieczony, który jedynie przystąpił do wcześniej zawartej umowy).

Z uwagi na brak legitymacji procesowej czynnej po stronie powódki powództwo wytoczone w niniejszej sprawie podlegało oddaleniu – bez konieczności ani potrzeby prowadzenia postępowania dowodowego w zakresie dotyczącym okoliczności przystąpienia męża powódki do ubezpieczenia oraz dotyczącym przyczyn śmierci męża powódki, gdyż te ostatnie okoliczności miałyby znaczenie wówczas, gdyby powódka miała legitymację procesową do wystąpienia z roszczeniem opisanym w pozwie.

Dodać należy, że uprawnienie do wystąpienia z powództwem o zapłatę sumy pieniężnej na rzecz podmiotu innego niż sam powód ma charakter wyjątkowy i szczególny, a zatem każdorazowo musi ono wynikać z wyraźnego przepisu ustawowego – brak jest przepisu ustawowego, który by tego rodzaju uprawnienie do żądania zapłaty przez pozwany zakład ubezpieczeń określonej sumy pieniężnej na rzecz Banku (...) S.A. przyznawał powódce w niniejszej sprawie.

Zaznaczyć należy także i to, że powódka w niniejszej sprawie nie twierdziła, że wskazanie w deklaracji jej męża o przystąpieniu do ubezpieczenia na życie jako uposażonego Banku (...) S.A. było z jakichkolwiek względów wadliwe prawnie lub bezskuteczne – co zresztą czyniłoby powództwo wytoczone w niniejszej sprawie bezzasadnym (powództwo to opiera się na założeniu, że wskazanie banku jako uposażonego jest prawnie skuteczne).

Stwierdzenia wymaga również to, że powódka w omawianej sytuacji nie zostaje pozbawiona środków skutecznej ochrony prawnej. Podkreślić należy, że interes prawny powódki jako spadkobiercy P. Z. (1) w zakresie długu dotyczącego spłaty wyżej opisanego kredytu (w kontekście ubezpieczenia spłaty kredytu na wypadek śmierci męża powódki) oraz interes prawny powódki jako współkredytobiorcy może być chroniony nie tylko przez wystąpienie z powództwem o ustalenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń za zapłatę świadczenia ubezpieczeniowego na rzecz wyżej wskazanego banku, lecz także przez wystąpienie z roszczeniem odszkodowawczym przeciwko zakładowi ubezpieczeń – jeżeli powódka twierdzi, że zakład ubezpieczeń bezzasadnie odmawia spełnienia świadczenia ubezpieczeniowego na rzecz banku-kredytodawcy, a powódka spłaca raty kredytu, które w przeciwnym razie zostałyby spłacone przez ubezpieczyciela, to powódka może w odrębnym procesie podjąć próbę wykazania tego, że na skutek zawnionego zaniechania po stronie zakładu ubezpieczeń ponosi szkodę majątkową (w zakresie rat kredytu spłaconych po śmierci męża powódki).

Na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpiono od obciążenia powódki kosztami procesu w postępowaniu przed sądem I instancji, z uwagi na to, że istniejący w praktyce obrotu prawnego (w tym np. w uzasadnieniu wyroku SA w Katowicach sygn. I ACa 45/17) sposób interpretacji poglądów wyrażonych w wyżej przytoczonych orzeczeniach Sądu Najwyższego (jak wyżej wskazano, niemających zastosowania w sprawie niniejszej) mógł wprowadzić powódkę, działającą na etapie składania pozwu bez pomocy pełnomocnika procesowego, w błąd co do zasadności jej roszczenia zgłoszonego w pozwie. Należało także uwzględnić trudną sytuację osobistą i majątkową powódki związaną ze śmiercią jej męża oraz koniecznością samodzielnego spłacania wyżej opisanego kredytu.

ZARZĄDZENIE

1. Odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikom stron.
2. Proszę o poprawienie numeracji kart akt sprawy za k. 114.

SSR (del.) Adam Borowicz Dnia 25 marca 2019 roku